

GÖTEBORGS UNIVERSITET
SAHLGRENSKA AKADEMIN

Institutionen för neurovetenskap och fysiologi
Enheten för audiologi

Våren 2009

EXAMENSARBETE I AUDIOLOGI, 15 hp, VAU231
Fördjupningsnivå 1 (C)
Inom audionomprogrammet, 180 högskolepoäng

Titel En familjs upplevelser av ljud - en pilotstudie	
Författare Anna-Karin Rejdemark Anna-Karin Nordström	Handledare Margareta Bohlin Examinator Ann-Kristin Espmark
Sammanfattning Ljud är något som omger oss i stor utsträckning, vi har alla upplevelser av ljud och fenomenet ljud är av stor betydelse i våra liv. Höga ljudnivåer kan vara skadliga för hörseln och även ge hörselrelaterade besvär såsom tinnitus och ljudkänslighet. Studier visar att attityder kring höga ljudnivåer påverkar risktagandet i sådana situationer. Syftet med denna studie är att undersöka upplevelser av ljud samt huruvida upplevelser och attityder till ljud speglas i en familj bestående av vuxna och ungdomar. En familj bestående av två vuxna samt två ungdomar medverkade i varsin intervju i denna kvalitativa studie som genomförts ur en fenomenologisk ansats. Intervjuerna analyserades med IPA-metoden (Interpretative Phenomenological Analysis). Resultatet visar att ljudupplevelser har olika individuella betydelser som delas in i ett existentiellt och ett socialt perspektiv och att ljud ger positiva och negativa upplevelser både på ett ytligt och djupt plan. Musik är det ljud som ger den största ljudupplevelsen och en medvetenhet finns angående risker med höga ljudnivåer. Upplevelser och attityder speglas sinsemellan i familjen och ljud är något som bidrar till gemenskap. Nyckelord: Upplevelser, familj, ljud, musik, existentiellt, socialt	

GÖTEBORGS UNIVERSITET
SAHLGRENSKA AKADEMIN

Institute of Neuroscience and Physiology
Department of Audiology

Spring 2009

**RESEARCH PROJECT IN AUDIOLOGY, 15 credits,
VAU231
Advanced level 1 (C)
Within audiologist programme, 180 credits**

Title Sound experiences in a family – a pilot study	
Author Anna-Karin Rejdemark Anna-Karin Nordström	Supervisor Margareta Bohlin
Examiner Ann-Kristin Espmark	
Abstract Sound surrounds us in a great extent, we all have experiences of sound and this phenomena has a great meaning in our lives. High levels of sound might be harmful for your hearing and might also cause related difficulties such as tinnitus and sensitivity to sound. Studies reveal a connection between the attitudes toward high levels of sound and the risk behaviours in these situations. The purpose of this study was to explore the experiences and meaning of sound and whether the attitudes toward sound will reflect in a family consisting parents and adolescents. A family consisting two parents and two adolescents participated each and one of them in an interview in this qualitative study that has been carried out of a phenomenological approach. The interviews were analyzed using Interpretative Phenomenological Analysis. The result reveal that the experiences of sound have different individual meanings which divides in an existential and a social dimension and that sound as a phenomena gives positive and negative experiences on both deep and superficial levels. Music gives the greatest experience of sound and an awareness of high levels of noise as a risk exists in the family. Attitudes and experiences reflect in the family and sound contribute to solidarity.	
Keywords: experiences, family, sound, music, existential, social	

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till Margareta Bohlin som gett oss vägledning och stöttat oss genom hela den här studien. Tack för den snabba responsen vid mailkontakten, särskilt när det började dra ihop sig.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
Attityder och risktagande	2
Örats anatomi och funktion	3
Höga ljudnivåer	4
Konsekvenser av höga ljudnivåer	5
Hörselnedsättning	5
Tinnitus	6
Ljudkänslighet	6
Upplevelser av ljud	6
SYFTE	8
FRÅGESTÄLLNING	8
MATERIAL	8
Urval	8
Etiska överväganden	8
METOD	9
Val av undersökningsinstrument	9
Val av analysmetod	9
Analys av intervjuerna	10
Litteratursökning	10
RESULTAT	11
Ljudets mångfacetterade betydelser	11
Existentiella upplevelser av ljud	12
Negativa upplevelser	12
Positiva upplevelser	12
Existentiella musikupplevelser	13
Ljud som känsloupplevelse	14
Följder av ljud	14
Medvetenhet av ljud	15
Sociala upplevelser av ljud	15
Negativa upplevelser	15
Positiva upplevelser	16
Sociala musikupplevelser	16
Följder av ljud	17
Ljud som social upplevelse	17
Medvetenhet av ljud	17
Dynamiken i familjen angående ljud	18
DISKUSSION	19
Resultatdiskussion	19
Metoddiskussion	21
Framtida forskning	22
Studiens betydelse för audionomer	22
KONKLUSION	23
REFERENSER	24
Bilaga 1: Brev till familj	27
Bilaga 2: Vinjetter och frågestöd	29

INLEDNING

Ljud är något som ständigt omger oss och som för de flesta människor upplevs som något positivt, som man blir glad och kanske upprymd av, något som gör en annan upplevelse mer intensiv och speciell. Ljud kan för en del vara något negativt, något som medför dunkla tankar och jobbiga känslor, man kan uppleva trötthet och känna irritation. Ju mer buller eller höga ljudnivåer som man utsätter sig för, desto större är risken att drabbas av hörselnedsättning, ljudkänslighet eller tinnitus.

Upplevelser kring ljud är något som det finns mycket lite forskning kring, varpå denna studies inriktning, som har till syfte att se familjens upplevelser på ett övergripande plan.

BAKGRUND

Attityder och risktagande

Vuxna och ungdomars syn på vad riskfyllda aktiviteter är kan skilja sig åt. Något en vuxen ser som en risk behöver inte stämma överens med en ungdoms syn på risktagandet. I takt med att man mognar och utvecklas så förändras ofta riskens innebörd (1).

Det finns olika teorier angående risktaganden. En teori är att uppväxtmiljön påverkar. Att växa upp med regler och föräldrar som sätter gränser för sina barn visar sig i flera studier påverka barnen i en riktning mot mindre riskfyllda aktiviteter (2, 3). Field och Lang beskriver att ungdomar som har en nära relation med sina föräldrar mer sällan är inblandade i riskfulla situationer (4). Flera andra studier visar att också föräldrars attityder och handlande speglar barnen i familjen. Riskfyllda situationer omfattar bl.a. rökning, alkoholintag, kostvanor och bilkörning (5). Simons-Morton BG beskriver i sin studie som handlar om föräldrars förväntningar på sina barn angående rökning att barnens beslut påverkades till att inte börja. Föräldrarnas påverkan kan i många fall vara starkare än kompisars påverkan (6). Ett annat exempel är föräldrars attityder angående alkohol och alkoholkonsumtion. Barn till föräldrar som frekvent konsumerar alkohol påverkar sina barn att dricka i större utsträckning än barn till föräldrar som inte dricker lika frekvent (7). En studie som gjorts på 16 789 vuxna i Holland 2002 undersökte hälsoriskbeteende så som rökning, alkoholförtäring och kostvanor. Resultatet beskriver att ungefär 20 % av undersökningsgruppen visade på minst tre av riskfaktorerna och att sambandet var starkast mellan rökning och alkoholförtäring. I England och Tyskland har en studie av samma slag gjorts och visar liknande resultat (8-10).

Vanligtvis förknippar man inte höga ljudnivåer och hög musik med riskfyllda aktiviteter. Två studier som visar att det finns ett samband mellan traditionellt risktagande och risktagande i ljudrika miljöer (11, 12). Faktum är att ungdomar och vuxna tillsammans med andra riskfyllda aktiviteter ofta utsätter sig för höga ljudnivåer som t.ex. rökning, alkohol och festande eftersom musiken gör ofta att känslorna och upplevelsen kring dessa aktiviteter förstärks (13-15). Man har jämfört ungdomar och deras musikvanor och menar att det finns ett starkt samband mellan att lyssna på hårdrock och att medverka i riskfyllda situationer som t.ex. köra bil påverkad, drogmissbruk, oskyddad sex, vandalism och snatteri till skillnad från ungdomarna som lyssnade på popmusik (13). Widén beskriver att trots informanternas vetskap att höga ljudnivåer kan vara skadligt för hörseln ansåg de inte

att musiklyssnande på hög ljudvolym skulle vara en form av riskfyllt beteende. Vidare beskriver en studie av Bohlin att de personer som drabbats av tinnitus bedömde lyssnandet av musik på höga ljudnivåer som mer riskfyllt än de som inte drabbats av tinnitus (11, 12). Vad ungdomar har för attityder kring höga ljudnivåer påverkar användandet av hörselskydd. I en studie som genomfördes 2006 undersöktes skillnaden mellan amerikanska och svenska ungdomars attityder gentemot höga ljudnivåer och hörselskyddsanvändande. Man kom där fram till att attityderna skiljde sig mellan flickor och pojkar, att pojkarna tenderade ha en mer positiv attityd till höga ljudnivåer än vad flickorna hade. Minst positiva till de höga ljudnivåerna var de svenska flickorna, förutom i deras upplevelse att kunna koncentrera sig i stökiga miljöer, då de kunde koppla bort och stänga ute ljudet. Det skiljer även mellan länderna. I USA visade ungdomarna mer positiva attityder till höga ljudnivåer än vad svenska ungdomar gjorde. Man spekulerade i orsaken till skillnaderna och kom fram till att de kunde bero på att information och kunskap är viktiga faktorer för att uppnå attityd- och beteendeförändring i hälsorelaterade riskbeteenden. I Sverige har man bedrivit informationskampanjer för att förebygga riskerna på platser där hög musik spelas, detta har inte skett i samma utsträckning i USA, där man mer koncentrerat sig på arbetsbuller (16).

Vuxna och ungdomar intervjuades under en konsert angående hörselskydd och tinnitus. Resultatet visade att 36 % av de 601 tillfrågade någon gång drabbats av tinnitus efter exponering av höga ljudnivåer och endast fem procent av de tillfrågade skyddade frekvent sin hörsel vid konserter (17).

I en amerikansk studie som tar upp vuxna och attityder kring höga ljudnivåer och buller visar resultatet att i en grupp med byggnadsarbetare använde hälften av dem hörselskydd även om 65 % av dem upplevde problem med sin hörsel. I samma studie undersöktes snickare som grupp varav 18 % av dem skyddade sin hörsel under arbetet, 44 % av dem upplevde att de hade problem med hörseln (18).

Örats anatomi och funktion

Örats anatomi kan delas in i tre delar, ytteröra, mellanöra och inneröra. Ytterörat består av den del av örat som är direkt visuell, d.v.s. ytterörat samt även hörselgången och trumhinnan som därmed gränsar av ytteröra med mellanöra. Mellanörat är ett litet luftfyllt hålrum i temporalbenet och består av de minsta benen i kroppen; hammaren, städet och

stigbygeln. Dessa förbinder mellanörat med innerörat. Till mellanörat hör även örontrumpeten som har till uppgift att tryckutjämna så att det är samma tryck på båda sidor om trumhinnan. Innerörat består av balansorganet som med sina labyrinter har till uppgift att hålla kroppen i balans samt en vätskefylld snäcka som innehåller hörselkänsliga hårceller. Örat har till uppgift att samla in ljud som en del i vår perception. Ljud skapar vibrationer i luften som liknar vågrörelser. Ytterörat fångar upp detta och vibrationerna fortsätter in i hörselgången till trumhinnan, som sätts i rörelse. Detta resulterar i vidare mekanisk vibration i mellanörat där de tre hörselbenen sätts i rörelse. Rörelsen når sedan öppningen till innerörat, snäckan och sätter därefter vätskan i rörelse. De nästan 20 000 hårcellerna rör sig och sänder en elektrisk impuls som för signalen vidare genom hörselnerven upp till hjärnan som behandlar och tolkar signalen (19, 20).

Höga ljudnivåer

Enkelt beskrivet betyder buller oönskat ljud, ett ljud som man besväras av och inte vill lyssna till. Det kan t.ex. vara trafikljud, höga ljudnivåer på en arbetsplats eller ljud under någon fritidsaktivitet. Att utsättas för detta kan påverka hälsan. Man kan exempelvis få inlärnings- eller sömnsvårigheter och vid exponering av höga ljudnivåer kan man drabbas av tinnitus eller andra hörselrelaterade besvär. Buller och höga ljudnivåer behöver inte alltid upplevas negativt eller vara oönskat som t.ex. hög musik på en konsert eller diskotek men kan ändå ge negativa hälsoeffekter (21).

Studier på vuxna visar att de utsätter sig för höga ljudnivåer under fritidsaktiviteter, så som sporter och konserter. Även i sociala sammanhang som t.ex. besök på restauranger och pubar innebär att vuxna utsätts för höga ljud (17, 22). Även ungdomar utsätter sig för höga ljudnivåer som en del av deras vardagsliv. De går på diskotek, konserter, lyssnar på MP3, spelar i band, utövar sporter mm. Ju äldre de blir desto oftare tar de del av dessa aktiviteter (11, 23). När man i en studie mätte ljudnivåer på nio olika diskotek, visade resultaten att ljudtrycksnivån låg mellan 104,3 och 112,4 dB(A), vilket betyder att ljudtrycksnivån mäts med ett A-vägt filter då A-filtret efterliknar örats sätt att uppfatta olika frekvenser. De mätte även ljudtrycksnivåer på olika MP3-spelare vilket resulterade i att den högst uppmätta nivån visade 105 dB(A). Dessa nivåer kan ge temporära eller permanenta skador på hörseln (24-26).

Socialstyrelsens rekommendationer visar att den högsta tillåtna ljudnivån för lokaler och platser dit barn under 13 år inte har tillträde är 100 dB(A) ekvivalent ljudnivå, d.v.s. bullrets genomsnittliga ljudnivå under mätperioden. För lokaler dit både vuxna och barn har tillträde gäller en ljudnivå på max 97 dB(A) (27).

Konsekvenser av höga ljudnivåer

Hörselnedsättning

Hörselnedsättning definieras som en förlust av hörsel monauralt eller binauralt d.v.s. på ett eller båda öronen. En hörselnedsättning kan vara av olika nivå; mild, måttlig, svår eller grav. Det förekommer även flera olika typer beroende av var i ljudets väg skadan sitter. Sensorisk skada orsakad av buller eller höga ljudnivåer, där innerörats hårceller skadats är vad som avses i den här studien. De första tecknen på hörselnedsättning kan vara en temporär hörselnedsättning som senare kan utvecklas till permanent nedsättning mellan frekvenserna 3 och 6kHz, vilket är typiskt för en bullerskada. Vid hörselprov uppvisas oftast en dip, en s.k. notch vid 4 kHz. Om man fortsätter att utsätta sig för skadligt höga ljudnivåer så vidgas och försämras notchen (19, 20, 28).

I ett försök att klassificera allvarliga hälsoproblem i världen så hamnade hörselnedsättning som uppkommer i vuxen ålder på femtonde plats. Nedsättning orsakad av buller i så väl arbetsliv som under fritidsaktiviteter är en vanlig orsak till hörselnedsättning hos vuxna. Hörselnedsättning påverkar människors liv med bl.a. risk för stigmatisering, d.v.s. utanförskap och social isolering. Det kan även påverka den ekonomiska situationen, leda till svårigheter att behålla arbete och prestera så som man tidigare gjort (28, 29). En studie på 5249 amerikanska barn mellan 6-19 år visar att 12.5 % av dem har bullerskada monauralt eller binauralt. Den visade också att prevalensen var högre bland barn mellan 12-19 år och för pojkar (30). Det är svårt att upptäcka en påbörjad bullerskada, det kan ta flera år av bullerexponering innan skadan visa sig på ett hörselprov. Utsätter man sig som ung för buller och senare i livet t.ex. arbetar i bullriga miljöer kan risken för hörselnedsättning vara stor (23). Chung et al. utvärderade 2005 förekomsten av hörselnedsättning orsakad av buller bland unga. Man kom där fram till att trots förekomst får den här sortens hörselnedsättning lite uppmärksamhet bland ungdomar och unga vuxna. Studien visar också att många av dessa unga hade kunnat påverkas att använda hörselskydd av undervisning och samtal (31).

Tinnitus

Tinnitus beskrivs som en ljudupplevelse utan yttre ljudkälla, i de flesta fall i form av en ton eller ett brus (32). Livskvalitén påverkas ofta men i vilken utsträckning är individuellt. Det är inte ovanligt att drabbas av huvudvärk, sömnsvårigheter och känslomässigt lidande visar bl.a. en studie av Erlandsson och Holgers (33). Besvären varierar i grad hos olika människor och kan också variera i olika perioder, det beskriver Andersson, Lyttkens och Larsen i deras studie från 1999 (34). I en undersökning som gjorts på jazz- och rockmusiker visar att 43 % av dem har tinnitus tillsammans med andra hörselrelaterade svårigheter som t.ex. ljudkänslighet (35). Musik utgör en stor del av de höga ljudnivåerna som ungdomar utsätter sig för i vardagen. Detta verkar vara en av anledningarna till att tinnitus hos unga ökar. I Hellqvists studie beskrivs sambandet mellan ungdomar som spelar musikinstrument och tinnitus. Enligt ungdomarna kunde de härleda sin tinnitus till instrumentspelandet men också till musikkonserter och diskotek (36, 37).

Ljudkänslighet

Ljudkänslighet innebär "Ovanligt låg tolerans för vardagligt ljud" (38). Ljudkänslighet kan uppstå av ett akustiskt trauma såsom hög musik, eller buller av annat slag, detta beskriver en studie av Axelsson och Hamernik (39). Enligt Anari uppstår ofta ljudkänsligheten plötsligt som konsekvens av någon av dessa situationer (40). En studie gjord av Kähäri visar att 39 % av de tillfrågade jazz- och rockmusikerna var ljudkänsliga (41). I den tidigare nämnda studien av Widén och Erlandsson 2004, visar man även att 17,1 % av de 1285 ungdomarna rapporterade ljudkänslighet (42). En ytterligare svensk studie som gjordes 2002 undersökte prevalensen i Sverige med hjälp av brevutskick och frågor på Aftonbladets hemsida. Brevutskickens resultat visade att åtta procent av de 589 tillfrågade var ljudkänsliga, webbundersökningen visade att nio procent av de 1167 tillfrågade var drabbade. Det är det vanligt att de som lider av ljudkänslighet ofta även lider av tinnitus och huvudvärk (43).

Upplevelser av ljud

För många människor tillhör ljud en underhållande och fantastisk upplevelse. Musik är en sådan upplevelse, som kan ses som något positivt och fungera som en strategi i samband med t.ex. avslappning eller för att fly undan från problem i vardagen. Ett flertal studier

visar att höga ljudnivåer och hög musik framkallar intensiva känslor och känslan av att ha kontroll. Enligt Kurdek kan unga människors musikintresse och engagemang i musikaktiviteter ses som en form av coping. Med coping menas att man med hjälp av strategier kan behärska situationer lättare. Widéns studie på svenska ungdomar visar att lyssnande på hög musik gör att man tillfälligt kan förtränga problem som man har, att för en stund försvinna från verkligheten. Widén menar också att musik kan ge en känsla av att vara levande och att man väljer att höja volymen även om man är medveten om att det kan finnas risker (12, 44). Ungdomar höjer gärna volymen så att musiken känns i kroppen på olika sätt. Det finns beskrivet som en upplevelse att musiken kommer inne ifrån huvudet, och att musikens bas bokstavligen ska kännas i kroppen. Detta för att känna att man finns till, i grund och botten för att beröra sin existentiella identitet. Även om många har kunskap om vilka konsekvenser det kan ge så är det ofta viktigare att få uppleva musiken och alla känslor som följer. Olika typer av musik ger uttryck för olika känslor. Hårdrock ses som mer farlig än t.ex. klassisk musik. Hög musik kan också maskera oljud och ljud som vi inte vill höra vilket är en positiv effekt av höga ljudnivåer. För en del människor är hög musik en strategi att ta till för att kunna koncentrera sig på en viss sak, vilket leder till en positiv känsla istället för en negativ i oförmågan att kunna koncentrera sig (45).

SYFTE

Syftet med studien är att undersöka upplevelser av ljud samt huruvida upplevelser och attityder till ljud speglas i en familj bestående av vuxna och ungdomar.

FRÅGESTÄLLNING

Vilka upplevelser ger ljud i olika miljöer och sammanhang för familjemedlemmarna?

Vilken betydelse har ljud i olika miljöer och sammanhang för familjemedlemmarna?

På vilket sätt speglas attityder och upplevelser sinsemellan i familjen?

MATERIAL

Urval

Urvalet bestod av ett case, en familj med två föräldrar, mamma (kvinna) 48 år, pappa (man) 50 år och två ungdomar 15 och 19 år (flickor) som bor i Göteborgsregionen.

Familjen valdes ut genom att bekanta kontaktades med frågan om de kände någon familj med den familjebild som var intressant för studien. Den familj de kände frågades i sin tur om de kände någon familj, varpå ett brev sändes som förfrågan om medverkan (se bilaga 1). Två familjer valde att inte medverka, en genom att inte svara på förfrågan och den andra genom att kontakta den ursprungliga familjen, som i sin tur kontaktade oss. Det slutgiltiga urvalet sände tillbaka den skriftlig förfrågan med godkännande om medverkan från samtliga familjemedlemmar. Därefter kontaktades de för bestämmande om tid och plats för intervjuerna. Familjen fick frihet att bestämma detta, så att det skulle kännas bekvämt och passa in i deras dagliga rutiner.

Etiska överväganden

Studiens medverkande informerades i ett brev om uppgiften samt att de deltog frivilligt och hade frihet att avbryta intervjun. De delgavs att all data skulle behandlas konfidentiellt. De medverkande fick ge sitt samtycke till deltagandet i form av ett samtyckesformulär som alla medverkande signerade. Ingen obehörig har haft tillgång till aktuell data under analysens gång som endast använts för denna studie som ändamål. Det inspelade materialet har efter studiens slut raderats.

METOD

Val av undersökningsinstrument

Djupintervjuer användes för att få fram upplevelser, attityder och tankar hos informanterna. Intervjuerna genomfördes individuellt hemma hos familjen på kvällstid och den genomsnittliga tiden för intervjuerna var 25 minuter. Materialet bandades för att kunna bevaras så sanningsenligt som möjligt. Som stöd vid intervjuerna användes en frågeguide som för varje avsnitt inleddes av en vinjett som informanten fick läsa och fundera över. Fyra vinjetter skapades som tog upp ämnet ljud ur olika synvinklar och sammanhang. De behandlade ljud som uppkom under konsert, under sportevenemang, arbetsplats eller skola samt musiklyssnande. Vinjetterna gavs ut en i taget så att informanten kunde läsa och fundera över den gällande situationen. Den första vinjetten var uppdelad så att de vuxna fick ta del av en arbetssituation och ungdomarna en skolsituation. De intervjuade medgavs frihet att själva associera och reflektera över situationerna. Ett antal följdfrågor kring ämnet fanns till förfogande för varje avsnitt (se bilaga 2).

Val av analysmetod

Den här studien har utförts genom en kvalitativ metod. Denna metod var lämpligt att använda då studiens syfte var att undersöka upplevelser och tankar kring ljud och att detta skulle framställas genom intervjuer. Metoden ger kvalitativa data i form av informanternas egna beskrivningar och inte kvantitativa gruppdata. Studien har genomförts ur en fenomenologisk ansats. Fenomenologi är läran om eller vetenskap om fenomen eller företeelser och har utvecklats ifrån en filosofisk tradition och har senare även fått rötter i psykologin. Det är upplevelsen som sätts i centrum, man menar till och med att det inte finns något bakomliggande utan att den upplevda världen är den verkliga. Människors upplevelser sätts ihop till mönster. Syftet med en fenomenologisk ansats är att se människors vardagsliv som en del av ett psykologiskt mönster. För att kunna se det innersta av det samlade materialet behöver forskaren lägga sina egna erfarenheter åt sidan. Det är viktigt att kunna se beskrivningar och söka efter det meningsbärande i beskrivningarna. Det gäller även att inte lägga några värderingar i upplevelsens innehåll. För att den egna förförståelsen inte ska påverka den intervjuade så måste den reflekteras över och kritiskt granskas för att skapa medvetenhet om den (46, 47).

Analys av intervjuerna

Djupintervjuerna transkriberades och analyserades med hjälp av IPA-metoden (Interpretative Phenomenological Analysis). Målet var att fånga de intervjuades upplevelser och förstå innebörden av ljud och ljudrika miljöer för dessa. Materialet bröts ned och kodades till mer kortfattade delar för att sedan analyseras till meningsenheter och därefter kategoriseras i kluster. Därefter kopplades de fyra intervjuerna samman och underteman uppdagades. Det sammantagna materialet analyserades och ledde till övergripande teman, dimensioner, för familjen som helhet (47).

Litteratursökning

Litteratursökningen har skett genom Pubmed/Medline, Academic Search Elite och PsycInfo. De sökord vi använt oss av är adolescent, risk behavior, smoking, parents, attitudes, hyperacusia, tinnitus, noise, adults, music, experience, alcohol, coping, existential, social, NIHL, health. Dessa ord har använts kombinerat och var för sig i sökandet efter information. Vi har även sökt information via internetsidor och i böcker som var relevanta för ämnet.

RESULTAT

Ljudets mångfacetterade betydelser

Vi har av studien uppnått ett resultat som visar att upplevelser av ljud har olika betydelser för familjen. Med mångfacetterade betydelser menas att ljudet upplevs ur både ett existentiellt och socialt perspektiv samt positivt, negativt, känslomässigt och medvetet.

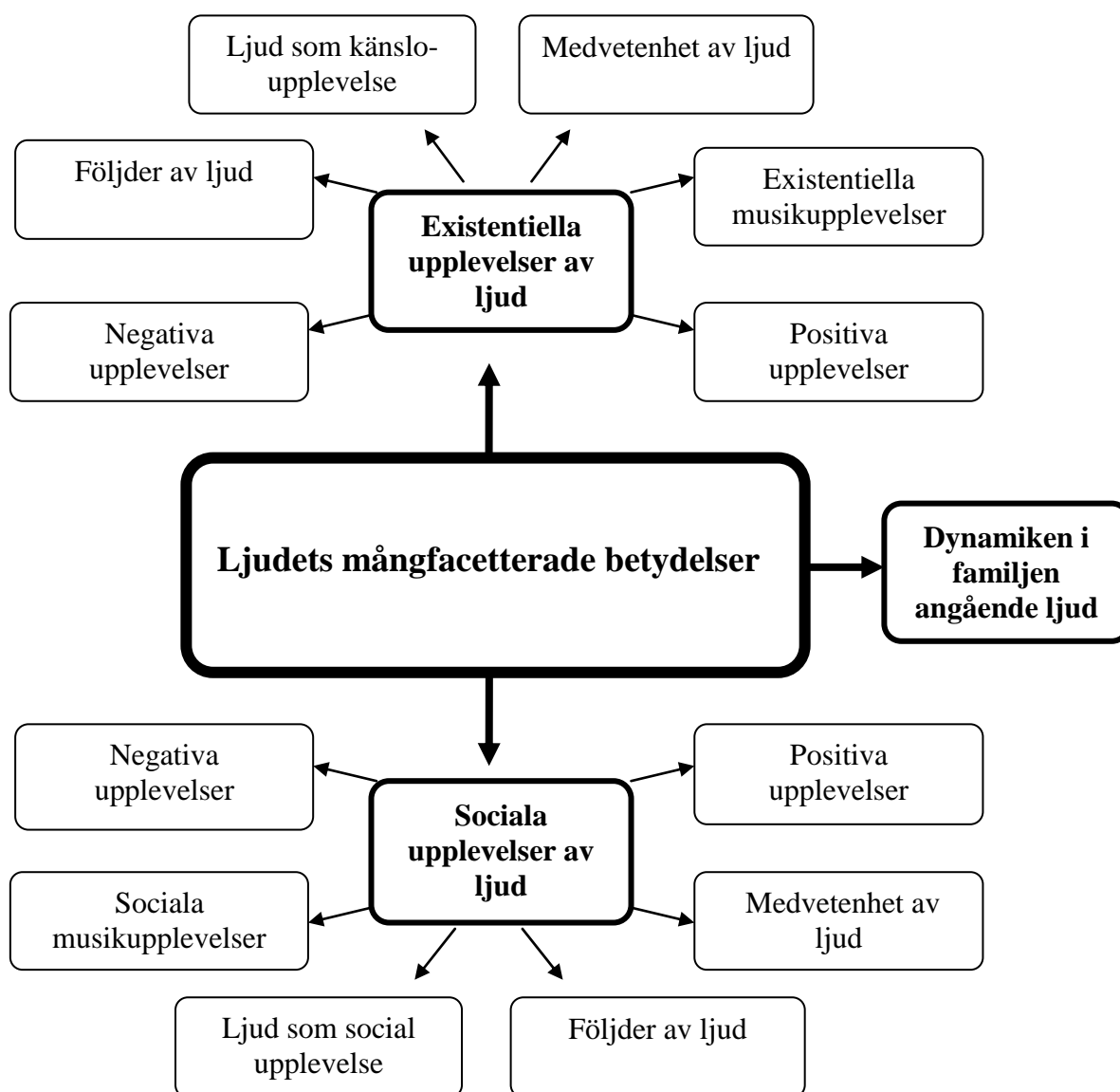

Fig. 1. Ljudets mångfacetterade betydelser visar sig som ett huvudtema i upplevelsorna av ljud vilket vidare delas upp i tre underteman .

Ljud visar sig vara ett fundamentalt fenomen i familjens liv som framkallar emotionella upplevelser, både i form av behovet av höga ljudnivåer men även av tystnad. Upplevelser

av ljud erhålls också i den sociala miljön där ljud påverkar familjemedlemmarna både på ett positivt och negativt sätt.

Existentiella upplevelser av ljud

Negativa upplevelser

Familjen uttrycker att ljud kan vara en negativ upplevelse. Hög musik upplevs inte alltid som något fantastiskt och reflektioner görs omkring ålder och dess påverkan på upplevelserna. Hög volym förstör och förändrar upplevelsen av musik och ibland kan musik som känns fysiskt i kroppen vara något negativt.

”... inte typ vibrera i huvudet, känns det ungefär, ja men det känns liksom inte som om man lyssnar på musik då, då kan man inte ta in musiken...” (Ungdom)

Att känna behov av lugn och komma ifrån stökiga miljöer är något som upplevs som viktigt för att fylla på med kraft och orka med sin vardag.

” Ja asså, nu när det går, så går vi gärna ut, ee utomhus, hittar upp någon eller letar upp nån, köper kanske nåt på konsum i stället, men annars så e ju fik å så ee, alternativ på vintern.” (Ungdom)

Positiva upplevelser

Det finns ett behov av att få oönskade ljud att försvinna genom att lyssna till hög volym. Musik på tillräckligt hög nivå maskerar ljud som man vill koppla bort. Med hjälp av musiken kan avkoppling ske och fokus kan lättare läggas på tankar och känslor och bearbetning av dessa.

”...då behöver man ju ha det ganska högt eftersom det är bilar runtomkring speciellt om man är på motorvägar och så...så det är just så att man måste höja på motorvägar.” (Ungdom)

”...på bussen har ja tänkt på det, då behöver man nästan ha, eller de e ju va man vant sig vid, men det känns som att överrösta det andra, för det vill jag med musiken.”

(Ungdom)

”...de e total avkoppling kan ja känna. Man bara kan luta sig tillbaka. Ja så e de ju på bussen...” (Ungdom)

Det finns tankar om att kunna koppla bort högt ljud vilket innebär att det finns plats för återhämtning och koncentration även om miljön är stökig.

”...och speciellt kanske då vid maten då just och då blir det som rast så, så, men...jag störs inte så ofta av att det är så här högt och så omkring mig så ja. Jag vet inte, jag tror att jag stänger av, jag gör det på lektioner också om det låter mycket på lektioner så.” (Ungdom)

Existentiella musikupplevelser

Musik har stor betydelse i familjen. Ljudvolymen är viktig för upplevelsen. När musik spelas högt kan det kännas fysiskt i kroppen, detta gör att känslan blir mer intensiv. Den här erfarenheten kan upplevas som något mycket positivt men även utan någon djupare betydelse. Musik spelas oftare på hög volym då låten upplevs som extra bra. För hög volym kan störa och förändra upplevelsen, det finns tankar om att musik ska spelas på lagom nivå för att få fram den bästa känslan.

”...att det har varit dåligt högt ljud och så då blir det ju störande på ett annat sätt om det låter...alltså de kan va högt å bra så att man känner så här att de e, känner de i kroppen. Men de kan va bara ee liksom bara liksom högt och bra eller så kan de bara va extremhögt liksom...” (Ungdom)

”Ja, ja, men det, så högt tycker jag inte om när det blir, då känns det kanske inte obehagligt men inte lika så här, nej jag vill nog ha det lite lägre för att det ska kännas bra liksom...jag vet inte, det är svårt att säga...nej det ska vara lagom.” (Ungdom)

Det finns tankar kring att hög musik helst ska upplevas i ensamhet för att finna njutning fullt ut.

”...jag tycker att det är en grym känsla, så att...jag lyssnar hellre själv...Ja, när jag är hemma själv så sätter jag på ganska högt själv, det gör jag och då känns det, det känns bra.” (Vuxen)

Ljud som känsloupplevelse

Det finns ett behov av att lyssna på musik då musiken fyller en meningsfull del av livet. Innebördens betydelse i musiken visar sig ibland så stor att den övervinner ett eventuellt obehag, om man lyssnar på musik på hög volym.

”...ja, för de e så med vissa låtar så känner ja också att då måste det höjas för att få ut det här som den ee, ja innebörden liksom. Men då e de ju bara, då spelar det ingen roll om de liksom skär i öronen egentligen, för då e de verkligen...då e det nåt annat man ja, det ger så mycket annat på nåt sätt.” (Ungdom)

Musik kan framkalla olika slags känslor, både glada och sorgsna känslor samt förstärka redan befintliga känslor. Musik upplevs mestadels som något positivt, särskilt vid lyssnande på höga ljudnivåer.

” Ja, alltså i ett sånt här läge så tror ja att de liksom förstärker...att ljudnivån på nåt vis förstärker känslorna då, de tror jag.” (Vuxen)

”Då var det ju själva hörlurarna, då kunde man ju ha det högt, det hördes ju ut då va. Nej men det är jätteviktigt, jag blir glad utav det och upprymd...” (Vuxen)

Följder av ljud

Inspiration är något som framkallas av musik, energin växer och lusten blir större till att få saker uträttade. Dessa följder alstras från personens inre och påverkar människan på ett existentiellt vis. Musiken fungerar som en slags pådrivning, även i sammanhang där man behöver bearbeta känslor. Tankar finns kring att inte alltid själv kontrollera

musiklyssnandet och att mycket ljud runt omkring gör att trötthet framkallas. Därför finns ett behov av lugn och tystnad för att finna ro i själen.

”Ja, man får inspiration, man får lust att göra grejer, man kan gå ut å pilla i trädgården man...ja, man får inspiration. Grejar jag i trädgården har jag alltid med mig musik till 90 %.” (Vuxen)

”...när ingen annan e hemma å då kan ja tycka, att de e underbart att de e helt tyst liksom, ingen pratar, inget låter, å då skulle ja aldrig sätta på radion.” (Vuxen)

Medvetenhet av ljud

Det finns funderingar kring huruvida höga ljud är något skadligt eller inte, om det skulle kunna vara så, att när man njuter av ljudet och upplever det som något bra så uppfattas ljudet som icke skadligt, d.v.s. något som inte skulle påverka hörseln. Om man däremot utsätts för oönskade höga ljud upplevs ljudet oftare som skadligt. Musiklyssnande på hög volym kan framkalla en oro för påverkan på hörseln och dess konsekvenser i livet och även ett behov av att skydda sina öron.

”...jag vet inte om det stämmer, men jag tror att man positivt, om det är högt, och det är positivt så klarar man det bättre än om de, ja vet inte om det är sant.” (Vuxen)

”Det får ett konstigt ljud...det är väl nån skada antagligen som går tillbaka sen...”
(Vuxen)

” ... sen kan man ju undra om man inte hade behövt de ute ibland på uteställen å så för de e ju riktigt högt ibland tycker ja...” (Ungdom)

Sociala upplevelser av ljud

Negativa upplevelser

I många sociala miljöer finns ljud som kan kännas påträngande och jobbiga att lyssna till. Här finns oftast små chanser till att kunna påverka ljudnivån. Högt musik är något som upplevs störande, samma sak gäller höga ljudnivåer på allmänna platser.

”...det kan jag även tycka om man är inne på stora arenan, det är så mycket ljud runt om själva.../.../Det blir så kompakt, vad ska jag säga, i öronen eller, det känns onödigt eller.” (Vuxen)

”...det finns vissa eller nån butik i stan som i femman som ja inte går in i längre för de har så extremt hög musik ja kan inte, ja förstår inte riktigt...” (Ungdom)

Positiva upplevelser

Många sociala aktiviteter förknippas med ljud och musik. Ljud behöver inte ses som något hinder eller något obehagligt. Höga ljudnivåer kan upplevas som något positivt bara man känner ett engagemang för händelsen. Det är även en positiv känsla så länge man själv är med och bidrar till det höga ljudet.

”Ja, alltså e de så att man e engagerad i de här och tycker att de e viktigt de här med lagen, då e man...då e man ju liksom med i de och då e man ju inte störd utav, utav att det låter mycket och så...” (Vuxen)

Sociala musikupplevelser

En upplevelse är att bra musik ska spelas på hög volym för att få ut så mycket som möjligt av dess innebörd. Känslor finns angående musiklyssnande i hemmiljö, att inte kunna kontrollera musiklyssnandet i denna situation är en upplevelse i familjen. Musik i sociala miljöer handlar till stor del om konsertupplevelser där gemenskapen är av central betydelse.

”...nä men det måste vara lite volym, jag är inte den som har på lite i bakgrunden om det är nåt ja gillar...” (Ungdom)

”...alltså på nåt vis passivt, lyssnar ja på det de andra sätter på...ja...de e liksom, de finns liksom inte utrymme för att hur många som helst sätter på samtidigt heller...”

(Vuxen)

”...-82 med Stones och det, då tältade ju folk utanför och det var ju, man låg över dan innan för att få. Då skulle man ju trängas för att få fina platser då, så det var ju en grej bara det...” (Vuxen)

Följder av ljud

Stress är något som kan uppkomma i en social miljö som följd av högt ljud och mycket sorl runt omkring. Det höga ljudet gör att man känner hur koncentrationen sviker och att man tappar fokus. Familjen upplever att man i vissa sammanhang utsätts för ljud som man inte själv kan styra över, vilket framkallar trötthet.

”...ja tycker överhuvudtaget att en måltid ska vara lugn...där du ska kunna varva ner å...ee, å de e ju ofta så där att du sitter å man blir stressad, man, jag slänger nästan i mig maten och så ut därifrån...” (Ungdom)

”...det tycker ja, att man matas...det...ja, man blir trött, ljudnivån är så hög å så...”
(Vuxen)

Ljud som social upplevelse

Höga ljudnivåer kan framkalla en känsla av delaktighet och samhörighet. Sport är en del av vardagen då man kan uppleva gemenskap under högljudda förhållanden. Musik kan användas som underhållning men även fungera som sällskap parallellt med andra fritidssysslor.

”...på nåt sätt så känner man sig delaktig som, och så känner man att man kan peppa på laget som spelar och...ja.” (Ungdom)

”...ja nån sorts gemenskap blir det också då...just i ett sånt här sammanhang...”
(Vuxen)

Medvetenhet av ljud

Man är medveten om höga ljud i en social miljö och upplever att det i många avseenden är obekvämt eller rent av omöjligt att använda hörselskydd i alla dessa miljöer. En annan

anledning till att inte skydda sin hörsel i situationer som engagemanget och känslan tar över och gör att riskerna glöms bort och inte känns lika viktiga på grund av den positiva upplevelsen. Det finns andra sammanhang som det är vanligare att skydda sin hörsel i vilket gör det socialt accepterat.

”...men vid såna tillfällen har man ju inte de på samma sätt...men jag har ändå tänkt på att ha med dom...” (Ungdom)

”...gu va högt det e, men om det e en match som jag är intresserad av och ja sitter däri, då tror ja verkligen att de e, då e ja ju kanske med å ja verkligen själv, även fast ja tänker på det liksom e det nog så att stämningen höjs, just vid ett sånt tillfälle när det e en match som man bryr sig om.” (Ungdom)

”...ja men på dom större ja varit på, nån sån här rockkonsert å så då har ja haft e...öronproppar...” (Ungdom)

Dynamiken i familjen angående ljud

Studien visar att det i familjen råder delade meningar kring betydelsen av ljud och att föräldrarna har påverkat ungdomarna i olika riktningar. Vidare visar studien att medvetenheten speglas i att de som har positiva upplevelser av musik uttalar en oro kring höga ljudnivåer och hörselpåverkan till skillnad från de som mer sällan lyssnar på musik vid hög volym. Gemenskap är en viktig känsla som speglas i familjens attityder, samtliga upplevde att de genom engagemang inte reflekterade lika mycket över höga ljudnivåer utan accepterade det som en del av samhörigheten. Följande fyra citat visar hur de vuxnas upplevelser skiljer sig åt och hur det speglar ungdomarnas upplevelser.

”...det är ju en kick eller vad man ska säga...då på konserter är det ju så pass högt också så att man känner, ja, ja visst att man känner basen i bröstet, absolut, det har jag känt många gånger...” (Vuxen)

”...men just det här ”kände basen genom kroppen”, de e ju ändå liksom ee, ja å så där att de e...de e lycka liksom å så känner man verkligen musiken...” (Ungdom)

” Nä, ja kan inte riktigt känna samma sak men ja kan ju uppenbarligen se att de e tydligt att de påverkar andra...” (Vuxen)

”...så visst har ja hört att man hör basen genom kroppen...men det, så högt tycker ja inte om när det blir...” (Ungdom)

DISKUSSION

Resultatdiskussion

Familjen i studien uppfattade ljud ur ett flertal dimensioner, varpå dessa kunde delas upp i tre överteman. En del handlar om att se ljud ur ett existentiellt perspektiv, existentiella frågor behandlar bland annat livets mening, frihet, ansvar och tankar kring jaget (48). Den andra delen ses ur ett socialt perspektiv där den omgivande miljön och människorna omkring påverkar. Påverkan av den sociala miljön beskriver även Bohlin i en kvalitativ studie (45). Den existentiella och sociala upplevelsen av ljud visas ur både en positiv och en negativ synvinkel. I familjen kan man uppleva höga ljud som något jobbigt och påträngande men i andra situationer att det höga ljudet är något fantastiskt som ökar upplevelsen.

Det råder en slags ambivalens i förhållande till ljud, där familjemedlemmarna, beroende av situation, upplever olika mening med ljudupplevelsen. Fantastiska upplevelser kring ljud är något som Widén tar upp i sin studie om ungdomars attityder kring hög musik i olika miljöer (12). Att lyssna till musik kan ses som ett sätt att fylla ett tomrum i ett existentiellt perspektiv, en känsla av att finnas till och känna sig levande (45). En negativ upplevelse i sociala sammanhang är att ljud kan kännas störande då de uppkommer oberäkneligt och impulsivt, ett oönskat ljud man inte själv kan bestämma över. Mycket ljud kan även upplevas som något positivt i sociala miljöer så som vid sportevenemang, då ljuden är något som hjälper till att förstärka gemenskap och bidra till en känsla av delaktighet. Studien visar att oönskade ljud som t.ex. trafikljud maskeras genom att lyssna på hög volym. Det här gör att individen lättare kan finna plats för återhämtning och fylla på med kraft. Så som beskrivet i studiens bakgrund visar Erlandsson med flera att flickor har större förmåga till att kunna stänga ute ljud och att därmed även koncentrera sig. Det här är något som gällande studie också visar. I dagens samhälle är det mycket ljud som kan störa

välbefinnandet, ett sätt att kunna hantera det här är att stänga av och tänka på annat, en slags copingstrategi. Kurdek samt Widén beskriver i sina studier att musik kan fungera som coping (12, 44).

Beträffande musiklyssnande på hög volym beskriver familjen i den här studien att för hög volym kan förändra en upplevelse till det negativa, det höga ljudet förvränger musiken vilket gör att innebörden och den fantastiska känslan försvinner. En försämring av musikupplevelsen när ljudnivån blir för hög beskrivs i en studie gjord av Mercier (17). En musikupplevelse ur ett socialt perspektiv innebär för familjen ett sätt att umgås och att även känna gemenskap med andra människor. Existentiellt kan hög musik kännas fysiskt vilket då intensifierar känslan och skapar mer närhet till upplevelsen. Den fysiska upplevelsen av musik är något som vidare beskrivs i andra studier. Widén beskriver bland annat att den fysiska känslan av musik är något som är av stor betydelse vid musikupplevelsen (12, 45). Musiken kan även ge obehag när den bokstavligen känns i kroppen. Resultatet av den här studien visar att ett större musikintresse bidrar till den positiva känslan av den fysiska närheten medan ett mediokert intresse visar att den fysiska upplevelsen är mindre betydelsefull. Familjen beskriver också att humöret påverkas av musik, det visar sig genom att olika känslor kan framkallas som konsekvens av lyssnandet. Att musik frambringar olika känslor som t.ex. lycka eller rädsla visar resultatet av en studie gjord av Robazza (49). Minnen kan komma upp till ytan och musiken kan användas som en form av bearbetning, både medvetet och omedvetet som följd av de tankar som uppkommer av musiken. Musik används ofta i terapisyfte, det här visar en studie av Mc Ferran och Hunt (50).

I gällande studie kan man se att en ständigt ljudrik miljö leder till ett behov av tystnad. Ur ett socialt perspektiv kan man se ljud som en orsak till stress. I familjen beskrivs det att då man utsatts för mycket ljud under dagen ofta känner stress som följd efteråt. Ofta förekommande exponering av ljud leder till att lusten och energin förminskas. Ljud i form av musik är däremot något som alstrar energi och ger inspiration då kontrollen av musiklyssnandet d.v.s. volym och låtval är en väsentlig del. Man upplever att den egna kontrollen är viktig för att kunna tillgodose sitt behov.

Betydelsen av ljud visade sig till störst del i musiken. Familjen beskrev upplevelser på ett mycket ingående och beskrivande sätt, vilket gjorde att man tydligt kunde förstå musikens innebörd. Så som resultatet visar kan man av det tredje övertemat se att

familjemedlemmarnas attityder, risktaganden och upplevelser av ljud speglas på ett påtagligt sätt. Man skulle kunna säga att åsikterna delas upp i familjen, man ser att föräldrarna har påverkat barnen samt att det finns kopplingar mellan en viss förälder och ett visst barn. I ett flertal studier beskrivs att vuxna påverkar barnen i en familj. Det här gäller både för positiv så som negativ påverkan när det handlar om attityder och risktagande (6, 7). Attityder kring hörsel och hörselskydd visades i familjen reflektioner över huruvida exponering av högt ljud kan ses som ett risktagande. Det fanns tankar kring att skydda sina öron vid tillfällen då ljudnivåer upplevdes som för höga. Det visar sig även att det finns en dubbelhet i tankarna kring hörsel och höga ljudnivåer, att det höga ljudet som uppfattas positivt inte skulle vara lika skadliga som det höga ljudet som uppfattas negativt. Oron kring hörsel härstammar från något som kan förklaras existentiellt. Detta visar sig, förutom i denna studie, även i Bohlins studie där oron beskrivs som ett tillstånd av maktlöshet och änglighet (45). Medvetenheten om konsekvenser kring höga ljud tar sig uttryck i att man i familjen har erfarenhet av dessa följder. Man berättar om upplevelsen av ljud i öronen, som kvarstår en tid efter exponering av hög musik. Även om denna erfarenhet existerar fortsätter man att utsätta sig för riskerna med höga ljudnivåer, men kan inte njuta fullt ut av upplevelsen så som tidigare. Då hörselrelaterade besvär uppkommer framkallas en oro. Det här leder till att medvetenheten för riskerna i höga ljudmiljöer växer. The Health Belief Model som utvecklats av Rosenstock och som fokuserar på attityder kring hälsorelaterade beteenden, stödjer tankarna kring denna reaktion (51). I sociala sammanhang kan det vara svårt att handla efter sina värderingar, det kan råda gruppträck och ett behov att passa in som gör att man inte tar ansvar över sig själv och sitt handlande. Användandet av hörselskydd är något som kan ses som en risk i fråga om att förändra status i den sociala gruppen, det kan förändra den sociala identiteten. Detta resoneras kring och stöds även i andra studier (12, 45). Tankar finns att inte bli sedd som den person man egentligen är. Enligt Mead speglas jaget genom omgivningen syn och bryter man då den sociala normen framkallas oro över att bli sedd på ett förändrat sätt (52).

Metoddiskussion

Då syftet med studien har varit att ta reda på upplevelser har en kvalitativ metod varit given. Att med en fenomenologisk ansats genomföra djupintervjuer och analysera dessa med hjälp av IPA metoden har för studiens resultat varit betydelsefullt. Man hade inte fått

ett resultat som visat på upplevelser och känslor om man använt sig av en kvantitativ metod. Fokus i studien har varit kvaliteten i materialet och inte hur många som upplever något eller hur mycket. Då intervjuerna lät hållas så öppna som möjligt, med lite påverkan och få följdfrågor från intervjuarna, innebar det att det sammantagna materialet tenderade bli utsvävande på många håll. Det här kan ses som en nackdel för att genomföra intervjuer av detta slag. Ytterligare svårighet kan vara att det är svårt för människor att förmedla upplevelser till andra. Det blir också ett stort material att analysera som är mycket tidskrävande. Det första analyserade resultatet är dock stort och genom vidare analys kan många intressanta meningsbärande enheter plockas fram vilket är av stort intresse för studien. Om erfarenhet av intervjuteknik samt praktisk vana funnits hos intervjuarna hade om möjligt intervjuerna kunnat bli än mer beskrivande. För studiens bakgrund och diskussion krävdes att litteratur i ämnet behandlades. Vissa grundläggande begrepp krävde böcker som referens då de i studier mycket sällan beskrivs tydligt. Bakgrunden i studien visar mest upplevelser, attityder och risktagande ur ungdomars perspektiv, då detta är mer forskning än vuxna. Det ansågs även viktigt att beröra olika konsekvenser av höga ljudnivåer då medvetenhet om detta är av stor vikt för skyddande och prevention i hörselsammanhang. Det sätt som resultatet beskrivits på med resultatdiskussionen för sig ansågs relevant för att ge en tydlig bild av de olika dimensionerna i upplevelsen av ljud i olika miljöer.

Framtida forskning

Ljud är en stor del av människors liv, framtida forskning bör därför inriktas på upplevelsen av ljud i olika miljöer. De studier som genomförts i ämnet ljud rör ungdomars upplevelser, attityder och risktagande. Ytterst få studier undersöker ljudupplevelser ur vuxnas perspektiv varpå forskningen bör belysa just detta. Audionomens arbete innebär till störst del kontakt med vuxna, varpå forskning kring vuxnas upplevelser av ljud är mycket betydelsefull.

Studiens betydelse för audionomer

Förståelse för andra människors upplevelser kring ljud är något som är viktigt i en audionoms arbete med patienter. Denna studie visar både ungdomars och vuxnas upplevelser och känslor kring ljud och höga ljudnivåer. Det kliniska arbetet innebär nära

kontakt med patienter. Vid dessa möten är det en fördel att ha kännedom om att människans upplevelser och känslor är grundläggande för den enskildes sätt att fungera, t.ex. hur man förhåller sig till sin hörselnedsättning. Utprovning av hörhjälpmedel är en stor del av audionomens arbete, det är då viktigt att ha förståelse och en god uppfattning om patientens olika uppfattningar om ljud för att anpassningen ska kunna passa individen så bra som möjligt. I preventionssyfte är förståelsen betydelsefull då man på ett pedagogiskt sätt ska informera om risker och konsekvenser av ljud. Det är viktigt att belysa ämnet ur rätt perspektiv för att kunna nå fram till alla människor.

KONKLUSION

Syftet med denna studie vara att undersöka upplevelser och attityder till ljud i olika miljöer hos en familj. Vi fick ur analysen av intervjuerna med denna familj fram att ljud har mångfacetterade betydelser, slutsatserna som kan dras ur detta är:

- Ljudupplevelser har många betydelser som delas in i ett socialt och ett existentiellt perspektiv.
- Ljud kan ge positiva och negativa upplevelser både på ett ytligt och djupt plan.
- Musik ger den största ljudupplevelsen.
- Attityder och upplevelser speglas sinsemellan i familjen.
- Det finns medvetenhet om risker med höga ljudnivåer.
- Ljud bidrar till social gemenskap.

REFERENSER

1. Furby L, Beyth-Marom R. Risk taking in adolescence: A decision-making perspective. *Developmental Review*. 1992;12(1):1-44.
2. Resnick MD, Bearman PS, Blum RW, Bauman KE, Harris KM, Jones J, et al. Protecting adolescents from harm. Findings from the National Longitudinal Study on Adolescent Health. *JAMA*. 1997 Sep 10;278(10):823-32.
3. DiClemente RJ, Wingood GM, Crosby R, Sionean C, Cobb BK, Harrington K, et al. Parental monitoring: association with adolescents' risk behaviors. *Pediatrics*. 2001 Jun;107(6):1363-8.
4. Field T, Lang C, Yando R, Bendell D. Adolescents' intimacy with parents and friends. *Adolescence*. 1995 Spring;30(117):133-40.
5. Siegel AW, Cousins JH. Adolescents' perceptions of the benefits and risks of their own risk taking. *Journal of Emotional & Behavioral Disorders*. 1994;2(2):89.
6. Simons-Morton BG. The protective effect of parental expectations against early adolescent smoking initiation. *Health Educ Res*. 2004 Oct;19(5):561-9.
7. Yu J. The association between parental alcohol-related behaviors and children's drinking. *Drug and Alcohol Dependence*. 2003;69(3):253-62.
8. Schuit Aj Fau - van Loon AJM, van Loon Aj Fau - Tijhuis M, Tijhuis M Fau - Ocke M, Ocke M. Clustering of lifestyle risk factors in a general adult population. (0091-7435 (Print)).
9. Poortinga W. The prevalence and clustering of four major lifestyle risk factors in an English adult population. (0091-7435 (Print)).
10. Haenle Mm Fau - Brockmann SO, Brockmann So Fau - Kron M, Kron M Fau - Bertling U, Bertling U Fau - Mason RA, Mason Ra Fau - Steinbach G, Steinbach G Fau - Boehm BO, et al. Overweight, physical activity, tobacco and alcohol consumption in a cross-sectional random sample of German adults. (1471-2458 (Electronic)).
11. Bohlin MC, Erlandsson SI. Risk behaviour and noise exposure among adolescents. *Noise Health*. 2007 Jul-Sep;9(36):55-63.
12. Widén SE. Noise and music : a matter of risk perception? Göteborg :: Department of Psychology, Göteborg University ;; 2006.
13. Arnett J. The soundtrack of recklessness. *J Adolesc resarch*. 1992;7(3):313-31.
14. Wang MQ. Selected lifestyle and risk behaviors associated with adolescents' smoking. *Psychol Rep*. 2001 Feb;88(1):75-82.
15. Jacob C. Styles of background music and consumption in a bar: An empirical evaluation. *International Journal of Hospitality Management*. 2006;25:716-20.
16. Widen SE, Holmes AE, Erlandsson SI. Reported hearing protection use in young adults from Sweden and the USA: effects of attitude and gender. *Int J Audiol*. 2006 May;45(5):273-80.
17. Mercier V Fau - Luy D, Luy D Fau - Hohmann BW, Hohmann BW. The sound exposure of the audience at a music festival. (1463-1741 (Print)).
18. Lusk SI Fau - Kerr MJ, Kerr Mj Fau - Kauffman SA, Kauffman SA. Use of hearing protection and perceptions of noise exposure and hearing loss among construction workers. (0002-8894 (Print)).
19. Roland PS. Hearing loss. New York ;; Thieme; 1997.
20. Sataloff J, Sataloff RT. Hearing loss. New York: Taylor & Francis; 2005.
21. Socialstyrelsen: Buller. Höga ljudnivåer och buller inomhus. 2008 [updated 2009-04-22]; Available from: <http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2008/10072/2008-101-4.htm>.
22. McCombe Aw Fau - Binnington J, Binnington J. Hearing loss in Grand Prix motorcyclists: occupational hazard or sports injury? (0306-3674 (Print)).

23. Jokitulppo JS, Bjork EA, Akaan-Penttila E. Estimated leisure noise exposure and hearing symptoms in Finnish teenagers. *Scand Audiol.* 1997;26(4):257-62.
24. Biassoni EC, Serra MR, Richter U, Joeques S, Yacci MaR, Carignani JA, et al. Recreational noise exposure and its effects on the hearing of adolescents. Part II: Development of hearing disorders. *International Journal of Audiology.* 2005;44(2):74 - 85.
25. Socialstyrelsen: Höga ljudnivåer på konserter och diskotek. 2009 [updated 2009-04-22]; Available from:
<http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/halsoskydd/specnavigation/Omraden/FAQ-hoga-ljudnivaer.htm>.
26. Holgers KM, Pettersson B. Noise exposure and subjective hearing symptoms among school children in Sweden. *Noise Health.* 2005 Apr-Jun;7(27):27-37.
27. Socialstyrelsen SOSFS 2005:7. 2005 [2009-04-22]; Available from:
http://www.sos.se/sosfs/2005_7/2005_7.htm.
28. Nelson DI, Nelson RY, Concha-Barrientos M, Fingerhut M. The global burden of occupational noise-induced hearing loss. *Am J Ind Med.* 2005 Dec;48(6):446-58.
29. WHO: Deafness and hearing impairment. 2006 [2009-04-21]; Available from:
<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs300/en/index.html>.
30. Niskar AS, Kieszak SM, Holmes AE, Esteban E, Rubin C, Brody DJ. Estimated prevalence of noise-induced hearing threshold shifts among children 6 to 19 years of age: the Third National Health and Nutrition Examination Survey, 1988-1994, United States. *Pediatrics.* 2001 Jul;108(1):40-3.
31. Chung JH, Des Roches CM, Meunier J, Eavey RD. Evaluation of noise-induced hearing loss in young people using a web-based survey technique. *Pediatrics.* 2005 Apr;115(4):861-7.
32. Luxon LM. *Textbook of audiological medicine : clinical aspects of hearing and balance.* London: Martin Dunitz; 2003.
33. Erlandsson SI, Holgers KM. The impact of perceived tinnitus severity on health-related quality of life with aspects of gender. *Noise Health.* 2001;3(10):39-51.
34. Andersson G, Lyttkens L, Larsen HC. Distinguishing levels of tinnitus distress. *Clin Otolaryngol Allied Sci.* 1999 Sep;24(5):404-10.
35. Kahari KR, Axelsson A, Hellstrom PA, Zachau G. Hearing assessment of classical orchestral musicians. *Scand Audiol.* 2001;30(1):13-23.
36. Hellqvist C. High levels of noise, adolescent behavior, knowledge and attitude. 2002 [2009-04-28]; Available from:
<http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2002/1947/2002-123-66.htm>.
37. Kähäri KR. *The influence of music on hearing : a study in classical and rock/jazz musicians.* Göteborg: Department of Otolaryngology; 2002.
38. Vernon JA. Pathophysiology of tinnitus: a special case--hyperacusis and a proposed treatment. *Am J Otol.* 1987 May;8(3):201-2.
39. Axelsson A, Hamernik RP. Acute acoustic trauma. *Acta Oto-Laryngologica.* 1987;104(3):225-33.
40. Anari M, Axelsson A, Eliasson A, Magnusson L. Hypersensitivity to sound--questionnaire data, audiometry and classification. *Scand Audiol.* 1999;28(4):219-30.
41. Kahari K, Zachau G, Eklof M, Sandsjö L, Moller C. Assessment of hearing and hearing disorders in rock/jazz musicians. *Int J Audiol.* 2003 Jul;42(5):279-88.
42. Widen SE, Erlandsson SI. Self-reported tinnitus and noise sensitivity among adolescents in Sweden. *Noise Health.* 2004 Oct-Dec;7(25):29-40.
43. Andersson G, Lindvall N, Hursti T, Carlbring P. Hypersensitivity to sound (hyperacusis): a prevalence study conducted via the Internet and post. *Int J Audiol.* 2002 Dec;41(8):545-54.

44. Kurdek LA. Gender Differences in the Psychological Symptomatology and Coping Strategies of Young Adolescents. *The Journal of Early Adolescence*. 1987 December 1, 1987;7(4):395-410.
45. Bohlin M. Young women and men and their perspectives on music and risk. Göteborg :: Department of Psychology, Göteborg University ;; 2007.
46. Kvale S, Torhell S-E. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur; 1997.
47. Smith JA. *Qualitative psychology : a practical guide to research methods*. London: SAGE; 2007.
48. Giddens A. *Modernity and self-identity : self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity press; 1991.
49. Robazza C Fau - Macaluso C, Macaluso C Fau - D'Urso V, D'Urso V. Emotional reactions to music by gender, age, and expertise. (0031-5125 (Print)).
50. Mc Farren K, Hunt M. Learning from experiences in action: music in schools to promote healthy coping with grief and loss. *Educ Action Research*. 2008;16(1):43-54.
51. Rosenstock IM. The Health Belief Model and preventive health behaviour. *Health Educ Monographs*. 1974;2:354-86.
52. Mead GH, Arvidson P. *Medvetandet, jaget och samhället : från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos; 1976.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

SAHLGRENSKA AKADEMIN

Institutionen för neurovetenskap
Enheten för audiologi

Göteborg den 5 mars 2009

Hej!

Vi heter Anna-Karin Nordström och Anna-Karin Rejdemark som läser sista terminen på Audionomprogrammet på Göteborgs Universitet. Som en del av utbildningen ingår att skriva en uppsats. Vårt syfte är att undersöka upplevelsen av och attityder till höga ljudnivåer i en familj med föräldrar och ungdomar.

Ljud betyder mycket för människan. Att vistas i ljudrika miljöer kan ge fantastiska upplevelser, det kan även innebära risk för negativ påverkan såsom t ex hörselnedsättning. Både positiva och negativa upplevelser och erfarenheter av ljud delar man bl.a. med sin familj. Det är vad vi är intresserade av.

Vi skulle behöva hjälp av Dig och Din familj för att kunna genomföra vår studie. Vi vill samtala med var och en av er i ungefär en timme vid ett enda tillfälle om vad ni har för upplevelser av ljud. Varje intervju kommer att spelas in för att vi skall kunna göra en systematiska bearbetning av det sagda.

Intervjuerna är frivilliga och ni kan när som helst avsluta under samtalets gång. De inspelade intervjuerna kommer att avidentifieras och sammanställas. All hantering av data kommer att behandlas konfidentiellt och ni kan avsluta er deltagande i studien när som helst utan att uppge något skäl.

Resultatet av studien kommer ni sedan att kunna ta del av genom att vi sänder en kopia av denna till er om så önskas.

Om ni vill delta i denna intervjustudie skulle vi uppskatta om var och en i familjen svarar på vår förfrågan genom att skriva ert namn i bifogade samtyckesformuläret och sänder detta i retur så snart som möjligt, senast fredagen den 20/3 -09. Samtliga medverkande måste ge sitt samtycke för att studien ska kunna genomföras.

Vänliga hälsningar

Anna-Karin Rejdemark

Ann-Kristin Espmark
Kursansvarig

Margareta Bohlin
Handledare

Anna-Karin Nordström

Studenter Audionomprogrammet termin 6
Göteborgs Universitet

Samtyckesformulär

Härmed samtycker jag till att tillåta samtal kring upplevelser av höga ljudnivåer och ljudrika miljöer:

Datum:

.....

Underskrift av målsman:

.....

.....

Namnförtydligande

Antal i familjen:.....

Namnunderskrift:

.....

.....

.....

.....

.....

Vinjetter och frågor

Vinjett 1 - Föräldrar

Erik sätter datorn i viloläge och plockar fram sin lunchlåda. Han känner sig trött efter förmiddagens möten, det var mycket att diskutera och många hade högljudda åsikter. Tankarna går nu till om han ska värma maten och gå till sitt rum där det är tyst eller om han ska fortsätta de livliga diskussionerna med arbetskamraterna i lunchrummet.

- Känner du igen den här situationen?
- Har du upplevt någon liknande situation?

Vinjett 1- Ungdomar

Simon låser skåpet där han nyss lagt in sina geografiböcker. Det är lunchrast nu och han känner sig trött. Förmiddagens lektioner har varit tuffa med många livliga diskussioner. Tankarna går nu till om han ska gå till bamba där det ofta är ganska stöjtigt eller om han ska köpa något att äta från kiosken utanför skolgården för att få lite lugn och ro.

- Känner du igen den här situationen?
- Har du upplevt någon liknande situation?

Vinjett 2

Per och Lena har satt sig på sina platser i ishockeyarenan, de ska se Frölunda Indians möta HV 71. Arenan är som vanligt fullsatt och stämningen är på topp. Hejarklackens ramsor ljuder varpå den övriga publiken hänger på. Det dröjer inte länge förrän Frölunda gör mål . Publiken flyger upp ur stolarna, applåderna rasar och lyckan är fullständig. I det ögonblicket ser Lena att Per talar till henne men hör inte riktigt p.g.a. den höga ljudnivån i arenan. "Vi tar det sen när applåderna tystnat" tänker Lena.

- Känner du igen den här situationen?
- Har du upplevt någon liknande situation?

Vinjett 3

Ute skiner solen och växtligheten har börjat grönska. Det är en helt underbar dag och Klara känner värmen genom bilrutorna. I bakgrunden hör Klara att nyhetsuppläsaren pratar om vädret för kommande dagar, det vackra vädret ska hålla i sig hela veckan. Plötsligt hör hon sin favoritlåt spelas och höjer snabbt volymen. "Den här låten måste man ju bara höra på hög volym, annars försvinner känslan."

- Känner du igen den här situationen?
- Har du upplevt någon liknande situation?
- Lyssnar du ofta på musik?
- Hur lyssnar du?
- Är ljudvolymen viktig för dig?

Vinjett 4

Per och David var överlyckliga för biljetterna till U2, de hade haft tur som fått tag på biljetter så sent. De stod utanför Ullevi och hörde förbandet spela. Det var en festlig stämning utanför och alla var glada. Väl inne ställde de sig bland alla människor framför scenen. Förbandet hade spelat klart och U2 kom in och började konserten. Per och David älskade U2s musik, de var helt fantastiska, de kände basen genom kroppen när musiken ljöd ur högtalarna. Det var en speciell och underbar upplevelse.

- Känner du igen den här situationen?
- Har du upplevt någon liknande situation?

Följdfrågor

- Hur känns det då?
- Vad gör du då?
- Hur menar du?
- Hur upplever du det?
- På vilket sätt?
- Vad innebär det för dig?
- Vad tycker du om det?